

Zabor bilketa Hernanin azken ehun urtean:

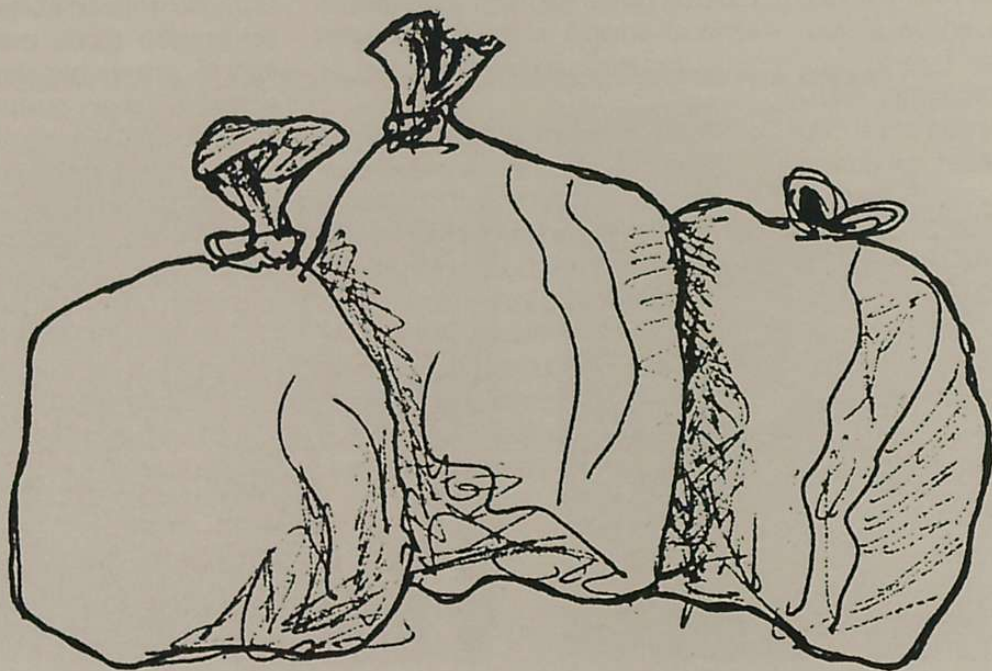
zaborra atez ate biltzetik egungo atez ateko sistemara gaikako bilketan sakonduz.

Olatz Urrutibeaskoa

Oro har hitz eginda, ia esan beharrik ez dago, zaborra biltzeko sistemen bilakaera industriaren eta gizartearen bilakaerarekin batera joan dela, eskuz esku. Industria modernorik gabeko gizarteari zabor bilketa jakin bat zegokion, eta industria moderno gero eta teknifikatuagoa duen gizarteari araberako zabor bilketa dagokio, egun gure inguruan ezagutzen duguna.

Guk hemen oso azterketa mugatua egingo dugu, mugatua hiru aldetatik. Hernaniko udalerrira mugaturik, denboran, azken ehun urtekoan erreparatuko dugu gaingiroki; industrien, lantegien hondakinak bazter utziko ditugu; eta gai honetan Hernaniko herrian udalak izan duen parte-hartzera mugatuko gara gehienbat. Hau gehiago da pintzelkada edo zertzelada bilduma bat historia zehatz-mehatz bat baino.

Abiatu baino lehen, aurreratu dezakegu badagoela antzekotasunik duela ehun urteko zabor bilketaren eta egungo atez atekoaren artean, baina aldeak ere handiak dira. Gaur egun herritarra kontzientziatuago dago hondakinen arazoaz eta lankideago ageri da. Etorkizunean ere mantendu beharrekoa: herritarren kontzientziazio benetakoa, kontsekuente izatera bultzatzen duena.

Dakigunez, XX. mendearen hasiera arte ez zen Hernanin hondakin bilketa sistematikorik egiten. Lantegiak alde batera utzirik, etxeetan sortzen ziren hondakin ohikoenetakoak ziren: janari hondarrak, hildako abereen gorpuzkinak eta animalien gorotzak. Ez zen plastikorik pilatzen etxeetan. Kalean bizi ziren hernaniarrek sukaldeko suan erretzen zituzten hondakin organikoak, baserritarrei ematen zizkieten, edota zabarrenek edo ez hain txukunek kalera botatzen zituzten edo ibai eta erreketara, eta horrela kanporatzen eta desagerrarazten zituzten, bistatik behinik behin.

Kaletarrendandik baserritarrendana etorritik: zabor organikoa ganaduari jaten emateko erabiltzen zuten eta lurra ongarrizko, besteak beste.

Illo horretan, 1905ean hain zuzen, Udalak lur sail txiki bat erosi zuen Mandazubi aldean —*Bakero* baserriaren lurretan— kale garbiketaren ondorioz bildutako simaurra bertara eramateko.

Guk artxiboan egiaztatu ahal izan dugun hondakin bilketarako lehen udal kontratua II. Errepublika garaikoa da, hain justu 1934koa. Bertan, Florida auzorako hondakin bilketa kontratatu zen (egungo tren geltoki inguruko auzorako). Kontratu hartan garbi agertzen da hondakinen aprobetxamendua kontratistarentzat izango dela.

Kontratuaren baldintza agiriaren artikuluan batean dio bilketa zerbitzua egunero goizeko 7etatik 8etara bitartean egingo dela, eta bildu ondoren utzi berriz: errepidetik 20 metrora, biziguneetatik 100 metrora eta edozein etxaditatik 25 metrora.

Pixkanaka delako kontratua Florida auzotik gainerako auzoetara zabaldutako. Kontratu horien bidez, kale garbiketaren ondorioz sortutako hondakinen eta etxeetako bilketa kontratatzen dira. Biltzen diren hondakinak, hasiera batean behintzat kontratisten esku geratzen dira, baina badirudi zerbitzuak ez zuela mozkin handirik sortzen.

Nola egiten zen bilketa? Biltzailea gurdin batekin etxez etxe eta atez ate joan ohi zen. Gurditxoak txilina ohi zuen etorrera iragartzeko. Txilin hotsera herriarrek ateratzen zituzten hondakinak (janari hondarrak gehien bat) kaxa eta ontzietan. Kale garbitzaileek egunean bildutakoa puntu batean uzten zuten eta handik biltzaileak jasotzen zuen biharamunean.

Hasiera batean etxeetan bildutakoa animalien janaritarako eta baratzetako ongarriz gisa erabiltzen ziren. Aurrerago, etxeetan sortzen ziren hondakinei kale garbiketarenak batzen zitzaizkien, eta horiek pilatzeko Udalak "simaurtegiak" zeritzanak egiten zituen.

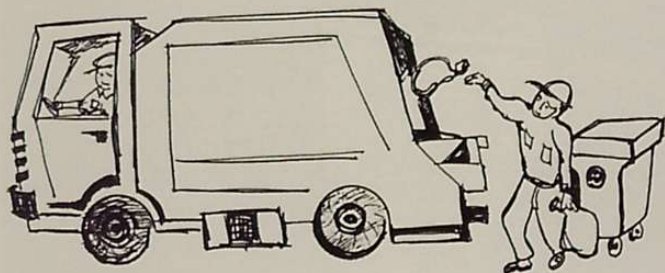
Kontuan hartu behar da garai hartan motor ibilgailuak ez zeudela zabalduak eta garraio modu erabiliaren gurdia zela.

Denboran aurrera eginda, jada 1950eko hamarkadaren azken urteetan, autoak eta ibilgailuak artean urri baina ugaltzen ari zirela, eta batez ere Espainiako hainbat eskualdetatik etorkin samralda etortzearekin herria nabarmen hazi zen garaian, zabor bilketak premia berriei aurre egin behar izan zuten, eta horretarako herria hamar bilketa esparrutan banatu zen.

1959an egindako kontratuan jada ibilgailuak aipatzen dira. Artean ez da ezer esaten hondakinak nora eramango diren. Badirudi ordurako bazegoela zabortege bat Ibarluze-Lastaolan, zubi zaharraren inguruan, Lizarraga baserriaren lurretan.

Zehaztaperen garrantzizko bat egin behar da: obra-hondakinak eta industria-hondakinak ez ziren hondakintzat hartzen edo behintzat bilketa zerbitzutik kanpo gelditzen ziren.

Garai hartan beraz, biltzaileek bildutako hondakinak Lizarragako zabortegeira eramaten ziren, eta han zabortegea zegoen lur sailaren jabe zen baserriarren esku geratzen ziren. Hark osasun arrazoiengatik zaborrak kimikoki tratatu zitzaizkeen, suarekin erraustu

edo beste lekuren batera garraiatu. Hitzek honela zioen: *"por razones sanitarias podrá disponer de las basuras para su tratamiento químico, destrucción por el fuego o transporte a lugar distinto del señalado"*.

1959tik 1964ra etorri, Lizarraga baserriko jabeak, Jose Garayarrek, uko egin zion hondakinak bere lur sailean jasotzeari. Handik aurrera, zabortege berria Akarregin, Zumadi baserriko lurretan (Carmelo Alcorta Oyarzabalen lurretan) prestatu zen.

1964ko kontratuan jada udalerria ez da 10 bilketa esparrutan banatzen. Orduko baldintza agiriaren arabera, herria bitan banatzen da, eta bi biltzaile taldek aldi berean bi ibilbide eginez jaso behar zizuten herrian sortutako hondakinak.

Artxiboan begiratu hutsez, hots, idatziak soilik miaturik, ezin da zehazki jakin noiz arte aritu ziren hondakinak Akarregiko zabortegeira eramaten. Kontua da zabortege hari Epelerreka ingurukoak jarraitu ziola 60ko hamarkadaren bukaeran, han Udalak zuen lur sail bat erabiliz.

Epelerrekako zabortegeiari dagokionez, arazoak sortu zituen. Itxura guztien arabera, hondakin pilaketa errepide bazte-

rean egiten zen eta pixkanaka zaborra errepidera zabalduz joan zen, kamioa inbadituz eta estutuz. Hori nahikoa ez zela, 1968 aldera, zabortegeian sutea gertatu zen.

1970eko hamarkadan, Epelerrekako zabortegeia utzi eta Larregain aldera hasi ziren hondakinak eramaten. Han pare bat labe eraiki ziren hondakinak erretzeko. Zabortege horixe izan da Hernanin erabili izan den azkena; handik aurrera Hernaniko Udalak bere hondakinak San Markos Mankomunitateko zabortegeira eramanez izan ditu, egun San Marko Mankomunitatea.

San Marko Mankomunitatea 1970ean sortu zuten Lezok, Pasaia eta Errenterriak. Hernaniko Udala hondakinak San Markora eramanez 1988 urte aldera hasi zen; hasieran, Larregainera joatea posible ez zenetan (eguraldi oso txarra, gorako errepidean arazoak...), eta 1990etik aurrera modu iraunkorrean, horren ordainetan kanon bat ordainduz mankomunitateari. Eta, azkenik, 1994an, Hernaniko Udala San Markoko kide izatera igaro zen.

Irakurleak dakien bezala, azken hogei urtean hondakinen bilketa sisteman aldaketa gehiago gertatu da aurreko ehun

edo berrehun urtean baino. 1990eko hamarkadan hedatu zen gaikako hondakin bilketa eta haren ezaugarri ikusgarriena, iglu itxurako edukiontziak. Hasiera batean, iglu berdeak, beira biltzeko. Gero urdinak, papera eta kartoia jasotzeko eta, azkenik, ontzi arinetarako iglu horiak. Eta horiez gain, jakina, birziklatu ezin dena nahasirik biltzeko edukiontziak.

Kolore eta gai ezberdinetarako edukiontzi hedatze horrek jarraipena izan du XXI. mendeko lehen hamarkadan, lehenbizi, 2000. urtearen bueltan pilak biltzeko ontzi hori txikiekin, eta 2006an, oihalak biltzekoekin. Ildo beretik, 2007az geroztik, etxeetan sortzen diren hondakin arriskutsuak biltzeko furgoneta ibiltaria igarotzen da mankomunitatea osatzen duten herrietatik.

Gaingiroki aipatzen ari garen azken hogei urteko progresio bizkor honen kate-begi axola handikoa 2008tik aurrera gertatu da. Mankomunitateko herri batzuk pauso bat harago joan nahi izan dute, bilketa datuek erakusten zuten birziklatze tasa apalak gaitzitzeko grinak hartaturik (mankomunitatea osatzen duten herrietako batez besteko birziklatze tasa %32); Usurbil, Hernani eta Oiartzun, hurrenez hurren.

2009ko apirilean Usurbilek jarri zuen atez ateko hondakinen bilketa abian, eta emaitzak oso onak izan dira: has-tetik beretik %80tik gorako birziklatzea. Ondoren, Hernani etorri da, zehazki 2010eko maiatzaren 9an abiarazi due-la atez ateko bilketa sistema berria, eta lehen 3 hilabeteko emaitzak, halaber, oso onak izan dira, eta Oiartzunen bes-te horrenbeste, Hernani baino hilabete beranduago ekinik. Hiru herrietan egun birziklatze tasa %80tik gorakoa da, eta atez atekoa hasi aurretik %30 inguru-koa.

Azken hamarkadetan etxeetan sor-tzen diren hondakinen ezaugarriak eta propietateak aldatuz joan dira. Hasiera batean hondakin horien osagai nugu-siena gai organikoa bazen ere, janari -hondarrak eta simaurra eta gorotzak, gaur egun asko dibertsifikatu da. Guz-tioi datozkigu burura plastikozko pol-tsak, azken urteetan saltoki eta mer-kataritza-gune handiekin batera haiek izan duten hazkunde esponontziala.

Kontsumo gizartean sartuak gara bete -beteen eta sortzen ditugun hondakinak horren araberakoak dira: organikoa, ontzi arinak eta plastikoa, paperak eta kartoia, eta birziklatu ezin daitekeen errefusa.

Atez ateko sistemak birziklatze tasa ia hirukoizteaz gain —%32tik %82ra—, herritarren kontzientzia astintzen du beste ezein sistemak baino bortizkiago eta iraunkorkiago. Asteko egun bakoit-zean gaika pilatutako hondakinak atera beharrak, noiz organikoa, noiz plasti-koak eta ontzi arinak, noiz papera eta kartoia eta noiz errefusa, kontzientzia pizte bortitza eragiten du: erruz sortzen ditugun hondakinak arduraz sailkatzen eta birziklatzen ahalegindu ezean, bihar-ko belaunaldiei hondakindegia toxiko itzela utziko diegun kontzientzia garbia elikatzen du.

Kontzientzia hori piztua duten herrita-rrek ez dute atzerapausorik eta atzera-bueltarik onartuko, eta bestelako interes pribatu eta alderdikoia oztupoak jar-tzen saiatuagatik, etsi-etsirik nago atez ateko sistema hedatuz joango dela XXI. mendean, hedatuz eta hobetuz, gero eta birziklatze tasa goragokoekin, he-rritarren geroz gehiagoko kontzientzia bermaturik. ■

HERD4012

HERD4013